

Sygn. akt III UK 204/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 stycznia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

SSN Zbigniew Myszka

w sprawie z odwołania A. B.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L.

o prawo do zasiłku chorobowego z ubezpieczenia wypadkowego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 17 stycznia 2019 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w L.

z dnia 7 czerwca 2017 r., sygn. akt VIII Ua [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w L. do ponownego rozpoznania i orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzjami: z dnia 13 lipca 2016 r., z dnia 16 września 2016 r., z dnia 3
października 2016 r., z dnia 14 października 2016 r. Zakład Ubezpieczeń
Społecznych Oddział w L. odmówił A. B. prawa do zasiłku chorobowego z

ubezpieczenia wypadkowego za łączny okres od 1 lipca 2016 r. do 10 października 2016 r., z uwagi na to, że zadłużenie z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne na dzień wypadku, to jest 21 kwietnia 2016 r., przekracza 6,60 zł i że zaległość ta nie została uregulowana. Ubezpieczony wniósł odwołania od powyższych decyzji.

Sąd Rejonowy w L. wyrokiem z dnia 26 stycznia 2017 r. zmienił zaskarżone decyzje i przyznał odwołującemu się prawo do zasiłku chorobowego z ubezpieczenia wypadkowego za okres od 21 kwietnia 2016 r. do 10 października 2016 r.

Sąd ustalił, że w dniu 21 kwietnia 2016 r., odwołujący się uległ wypadkowi podczas prowadzenia działalności gospodarczej w rozumieniu art. 3 ust. 3 pkt 8 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1376; dalej ustawa wypadkowa) i od 21 kwietnia 2016 r. do 10 października 2016 r. był nieprzerwanie niezdolny do pracy z powodu choroby. Na dzień 6 maja 2013 r. odwołujący się z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych posiadał wobec organu rentowego zadłużenie (wraz z należnymi odsetkami za zwłokę) w wysokości 26.695,93 zł. W dniu 13 stycznia 2015 r. odwołujący się wystąpił do organu rentowego z wnioskiem o umorzenie nieopłaconych składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe oraz wypadkowe z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności na podstawie ustawy z dnia 9 listopada z 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz.U. z 2012 r., poz. 1551; dalej jako ustawa abolicyjna). W dniu 29 stycznia 2016 r. organ rentowy oraz odwołujący się zawarli umowę o rozłożeniu na raty należności z tytułu składek w ogólnej wysokości 10.262,37 zł. Następnie decyzją z dnia 8 marca 2016 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. określił warunki umorzenia należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne w łącznej kwocie 24.463,19 zł i Fundusz Pracy w kwocie 1.942,17 zł. Decyzja uprawomocniła się w dniu 25 kwietnia 2016 r. W pkt. II tej decyzji wskazano, że warunkiem umorzenia wskazanych zaległości jest spłata należności niepodlegających umorzeniu, w tym należności z tytułu składek

bieżących. Termin do opłacenia należności niepodlegających umorzeniu upływał w dniu 25 kwietnia 2017 r.

Sąd Rejonowy uznał odwołanie za uzasadnione. Uznał, że na dzień wypadku, tj. 21 kwietnia 2016 r., odwołujący się nie posiadał żadnych zaległości z tytułu składek na ubezpieczenia, bowiem istniejące zadłużenie zostało objęte zarówno umową o rozłożenia na raty należności z tytułu składek, jak i decyzją z dnia 8 marca 2016 r. o warunkowym umorzeniu należności, a termin spłaty zadłużenia niepodlegającego abolicji upływa dopiero w dniu 25 kwietnia 2017 r. i od tego dnia zaczyna się bieg 6 - miesięcznego terminu do uregulowania zaległości wynikający z art. 6 ust. 3 ustawy wypadkowej.

Sąd Okręgowy w L. wyrokiem z 7 czerwca 2017 r., sygn. akt VIII Ua [...], oddalił apelację organu rentowego, dzieląc ustalenia faktyczne i co do zasady argumentację prawną Sądu pierwszej instancji. Sąd wskazał, że stosownie do art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1778 ze zm.; dalej także jako ustawa systemowa), do należności z tytułu składek stosuje się odpowiednio art. 59 § 1 pkt 1 i 8 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 800 ze zm.). W myśl art. 59 ust. 1 tejże ustawy zobowiązanie podatkowe wygasa w całości lub w części wskutek między innymi zapłaty i umorzenia. W ocenie Sądu Okręgowego, umorzenie należności składkowych oraz zawarcie układu ratalnego w przedmiocie spłaty zaległości składkowych mieszczą się w pojęciu „uregulowane”, jakim posługuje się art. 6 ust. 3 ustawy wypadkowej. Dlatego też Sąd Rejonowy słusznie przyjął, że na dzień 21 kwietnia 2015 r. odwołujący się nie miał żadnych wymagalnych na ten dzień zaległości z tytułu należności składkowych powyżej 6,60 zł w szczególności że nie można mu zarzucić niewywiązywania się z umowy zawartej z organem rentowym.

Wyrok Sądu Okręgowego organ rentowy zaskarżył w całości. Zarzucono naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, tj. art. 6 ust. 2 i 3 ustawy wypadkowej, przez przyjęcie, że odwołujący się „zachowuje prawo do świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego z tytułu wypadku przy wykonywaniu działalności pozarolniczej w sytuacji, gdy obciążające go zadłużenie z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne nie zostało

uregulowane w ciągu 6 miesięcy od dnia wypadku, a jedynie rozłożone na raty i objęte postępowaniem w trybie przepisów ustawy abolicyjnej.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na występującą w sprawie potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, tj. art. 6 ust. 2 i 3 ustawy wypadkowej w zakresie treści normatywnej pojęcia „spłata zadłużenia” w rozumieniu jej art. 6 ust. 2 oraz potrzebę wyjaśnienia, czy wygaśnięcie zobowiązań na skutek ich umorzenia w oparciu o przepisy ustawy abolicyjnej albo rozłożenia na raty wyczerpuje dyspozycję art. 6 ust. 2 ustawy wypadkowej z punktu widzenia przyznania prawa do świadczeń z ubezpieczenia.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w L., a także o zasądzenie od odwołującego się na rzecz skarżącego kosztów procesu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Artykuł 6 ust. 2 ustawy wypadkowej stanowi, że między innymi osobom prowadzącym pozarolniczą działalność nie przysługuje zasiłek chorobowy (i świadczenia wymienione w ust. 1) w razie wystąpienia w dniu wypadku zadłużenia z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne na kwotę przekraczającą 6,60 zł do czasu spłaty całości zadłużenia. Zgodnie z ust. 3. tego artykułu, prawo do zasiłku chorobowego przedawnia się, jeżeli zadłużenie, o którym mowa w ust. 2, nie zostanie uregulowane w ciągu 6 miesięcy od dnia wypadku lub od dnia złożenia wniosku o przyznanie tych świadczeń z tytułu choroby zawodowej.

W świetle art. 6 ust. 2 ustawy wypadkowej oczywiste jest, że nie stanowi stanu zadłużenia (na dzień wypadku) zobowiązanie składkowe, które wygasło na skutek umorzenia w oparciu o przepisy ustawy abolicyjnej albo przez zapłatę w ramach układu ratalnego jeszcze przed dniem wypadku. W takim przypadku nie ma zastosowania art. 6 ust. 3 ustawy wypadkowej. W myśl art. 59 § 1 pkt 1 Ordynacji podatkowej, stosowanego do należności składkowych na mocy art. 31 ustawy systemowej, zobowiązanie z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne wygasa w

całości lub w części wskutek: zapłaty; potrącenia; zaliczenia nadpłaty lub zaliczenia zwrotu składek; umorzenia zaległości; przedawnienia. Jednakże na skutek wydania decyzji w oparciu o art. 1 ust. 8 ustawy abolicyjnej nie dochodzi do umorzenia należności podlegających, w myśl przepisów tej ustawy, umorzeniu. Należności te ulegają dopiero umorzeniu na podstawie decyzji, o której mowa w art. 1 ust. 13 pkt 1 ustawy abolicyjnej. Zatem dopóty dopóki nie zostanie wydana decyzja o umorzeniu należności, zaległości składkowe określone w decyzji warunkowej (art. 1 ust. 8 ustawy abolicyjnej) jako podlegające umorzeniu nie wygasają. Także zawarcie układu ratального (w ramach postępowania abolicyjnego, ale także i w każdym innym przypadku) nie powoduje wygaśnięcia zobowiązania objętego tym układem. Natomiast wpłaty należności z tytułu składek rozliczane są w sposób wskazany w § 20 ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawie rozliczania składek do których zobowiązany jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 78, poz. 465 ze zm.) i w związku z tym objęte układem ratalnym zobowiązanie wygasa sukcesywnie w miarę pokrywania go kolejnymi wpłatami. W związku z tym, jeżeli zadłużenie z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne istniejące w dniu wypadku obejmuje należności objęte postępowaniem abolicyjnym, ale jeszcze nieumorzone, zachodzi stan zadłużenia z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne w rozumieniu art. 6 ust. 2 ustawy zasiłkowej, podobnie jak w przypadku niepokrycia (w ramach układu ratального) wpłatami należności wymagalnych na dzień wypadku.

Uregulowania wynikające z art. 6 ust. 2 i 3 ustawy wypadkowej wpisują się w zasadę obwiązującą w prawie ubezpieczeń społecznych, w myśl której odmawia się ochrony ubezpieczeniowej ubezpieczonemu będącemu jednocześnie płatnikami składek odpowiedzialnymi za wywiązywanie się z obowiązku opłacania składek na swoje ubezpieczenie - w przypadku ich nieopłacenia i przywraca tę ochronę po spłacie zadłużenia składkowego (zob. także art. 5 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm., który stanowi, że przy ustalaniu prawa do emerytury lub renty dla płatników składek, zobowiązanych do opłacania składek na własne ubezpieczenia emerytalne i rentowe i osób współpracujących z osobami

prowadzącymi pozarolniczą działalność nie uwzględnia się okresu, za który nie zostały opłacone składki, mimo podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym w tym okresie).

Przywracanie uprzednio odmówionej ochrony ubezpieczeniowej po spłacie zadłużenia składkowego odpowiada zasadzie wzajemności składki i prawa do świadczenia, która wprawdzie nie jest pojmowana w polskim systemie ubezpieczenia społecznego w sposób absolutny (por. np. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 11 grudnia 2006 r., SK 15/06, OTK-A 2006 nr 11, poz. 170; 27 stycznia 2001 r., SK 41/07, OTK-A 2010 nr 1, poz. 5), ale wyłącznie z powodu współwystępującej z nią zasadą solidarności międzypokoleniowej (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 24 października 2005 r., P 13/04, OTK-A 2002 nr 1, poz. 2) czy szerzej: solidaryzmu społecznego (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z 22 czerwca 1999 r., K 5/99, OTK 1990 nr 5, poz. 100 i 4 grudnia 2000 r., K 9/00, OTK 2000 nr 8, poz. 294). W związku z tak ujmowanym uprawnionym ograniczeniem ekwiwalentności świadczeń i wkładu, nie do zaakceptowania jest możliwość wygaśnięcia prawa do świadczenia mimo opłacenia zaległości składkowych. Stąd też przepisy prawa ubezpieczeń społecznych nie pozbawiają w sposób ostateczny prawa do niepokrytych składkami świadczeń, umożliwiając ubezpieczonym będącym jednocześnie płatnikami składek nabycie prawa do świadczenia po spłacie zadłużenia składkowego.

Wskazana wyżej reguła, z akcentem na przywrócenie ochrony ubezpieczeniowej po spłacie zadłużenia, do której w istocie odwołał się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 stycznia 2009 r., II UK 118/08 (OSNP 2010 nr 13-14, poz. 168), nie pozwala na zatrzymanie się wyłącznie na wykładni językowej art. 6 ust. 3 ustawy wypadkowej. Uwzględnienie tej reguły przy dekodowaniu pojęcia „uregulowanie zadłużenia” prowadzi do niepojmowania go wąsko jako wyłącznie spłaty zadłużenia (wygaśnięcia zobowiązania), ale także jako czynności przewidzianej w przepisach prawa ubezpieczeń społecznych zmierzającej bezpośrednio do spłaty zadłużenia. Uregulowaniem zadłużenia będzie zatem również ustalenie w układzie ratalnym harmonogramu spłat zaległości składkowych (art. 29 ust. 1 ustawy systemowej). Oznacza to, że roszczenie o wypłatę świadczenia nie wygasa (z powodu przedawnienia), gdy dłużnik w dniu wypadku

jest związany układem ratalnym albo gdy zawrze taki układ w terminie 6 miesięcy od dnia wypadku. Podobnie traktować należy wszczęcie postępowania abolicyjnego (na podstawie ustawy o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność) zmierzającego do wygaśnięcia zobowiązania z tytułu składek podlegających umorzeniu i zapłaty zobowiązania z tytułu składek niepodlegających umorzeniu. Wobec tego przesłankę „stanu zadłużenia w dniu wypadku” z art. 6 ust. 2 ustawy wypadkowej, pozbawiającą prawa do świadczenia, należy oceniać *ex post* – z perspektywy wywiązania się dłużnika z decyzji warunkowej (art. 1 ust. 8 ustawy abolicyjnej) lub postanowień układu ratalnego, co stanowi ostatnią okoliczność niezbędną do ustalenia prawa do tych świadczeń (art. 6 ust. 4 ustawy wypadkowej). Oznacza to prawo do zasiłku chorobowego z ubezpieczenia wypadkowego po wydaniu pozytywnej decyzji, o której mowa w art. 1 ust. 13 pkt 1 ustawy abolicyjnej lub po wywiązaniu się z układu ratalnego, choćby minęło więcej niż 6 miesięcy od dnia wypadku.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.